

TTIP: ett geopolitiskt redskap i en multipolär världsordning?

AV: ERIK BRATTBERG

Sammanfattning: TTIP: s innebörd i en föränderlig värld

Det transatlantiska handels- och investeringspartnerskapet (TTIP) som har förhandlats mellan USA och Europeiska Unionen sedan 2013 står i nuläget inför en osäker framtid. Det uttalade målet att slutföra förhandlingarna under Obamaadministrationen förefaller orealistiskt. Det är olyckligt eftersom TTIP är ett av de viktigaste transatlantiska initiativen på årtionden. Avtalet skulle kunna skapa ekonomisk tillväxt och nya arbetstillfällen på båda sidorna av Atlanten samt bidra till att göra de europeiska och amerikanska ekonomierna mer konkurrenskraftiga på global nivå.

TTIP handlar om mer än dollar och euro. I grund och botten gäller avtalet hur västvärlden ska få ordning och reda i sina finanser för att bättre kunna ta itu med växande geopolitiska utmaningar samt försvara den alltmer utmanande globala världsordningen i en tid av globala maktförskjutningar. I denna rapport argumenteras för TTIP som ett viktigt geopolitiskt redskap för EU och USA i det tjugoförsta århundradet.

För det första kan avtalet hjälpa Europa

att få bukt med de egna ekonomiska och politiska problemen. TTIP bör ses som en del av en västerländsk strategi för att motverka Rysslands inflytande i Östeuropa, i synnerhet inom energisäkerhetsområdet. Avtalet skulle kunna stärka EU:s grannskapspolitik och utvidga den europeiska sfären i tider då tilltron till demokrati och mänskliga rättigheter verkar alltmer osäker. Med TTIP skulle Europa bli mer dynamiskt och utåtriktat och därigenom erhålla en starkare attraktionskraft i omvärlden.

I grund och botten gäller avtalet hur västvärlden ska få ordning och reda i sina finanser för att bättre kunna ta itu med växande geopolitiska utmaningar samt försvara den alltmer utmanande globala världsordningen i en tid av globala maktförskjutningar.

För det andra kan TTIP bana väg för ett fördjupat och mer strategiskt transatlantiskt samarbete. Eftersom västvärlden utgör en minskande andel av världens totala BNP är det väsentligt att upprätthålla den transatlantiska enigheten. Medan den transatlantiska militäralliansen Nato har mycket att vinna på ökad tillväxt i Europa, vilket skulle ge mer resurser till försvaret, kunde TTIP utgöra en grund för en uppgraderad och mer strategisk bilateral relation mellan EU och USA. Det kunde på lång sikt skapa en än mer integrerad transatlantisk marknad.

För det tredje skulle TTIP stödja den globala världsordningen i en tid av globala maktskiften. Om EU och USA kom överens om viktiga standarder och normer skulle det avsevärt förbättra deras förmåga att etablera globala sådana. I så fall skulle press kunna sättas på Kina och andra tillväxtländer att antingen acceptera de högt ställda västerländska normerna och principerna eller riskera att hamna utanför världshandeln. TTIP skulle därmed bidra till ökad

handelsliberalisering på global nivå i en tid när multilaterala handelsrundor har tappat i kraft. Tillsammans med Trans-Pacific Partnership (TPP) i Asien-Stillahavsområdet är TTIP en viktig kugge i försöken att behålla västs ledande ställning i en alltmer multipolär värld.

För ett litet exportberoende land som Sverige är TTIP givetvis en viktig fråga. Därför, med hänsyn till den växande kritiken mot TTIP runt om i Europa, är det angeläget att Sverige driver denna avtalsfråga genom ett fortsatt aktivt deltagande i den europeiska debatten.

I en tid när västvärlden brottas med en rad allvarliga kriser både på hemmaplan och längre bort i omvärlden finns det ett stort behov av framåt-blickande optimism.

Inledning

I en tid när västvärlden brottas med en rad allvarliga kriser både på hemmaplan och längre bort i omvärlden – eurokrisen och flyktingkrisen i Europa, hotet från IS, liksom Rysslands invasion av Ukraina och inbördeskriget i Syrien – finns det ett stort behov av framåtblickande optimism. Det transatlantiska handels- och investeringspartnerskapet (TTIP) är därför ett synnerligen viktigt initiativ för att stärka det transatlantiska samarbetet. Avtalet innehåller utfästelser om att underlätta ett ökat marknadstillträde mellan EU och USA, att få till stånd större regulativ samstämmighet, samt att stödja utvecklingen av globala standarder.

Utfästelserna bör tas till vara, speciellt i vår utsatta nutid. TTIP-avtalet innebär ett historiskt tillfälle att skapa jobb och tillväxt både i Europa och i USA, samtidigt som avtalet minst lika mycket belyser politiska möjligheter.

Sedan TTIP-förhandlingarna inleddes 2013 har framsteg gjorts. Trots det verkar TTIP:s uttalade mål – ett färdigt avtal under president Obamas presidentskap innan det tar slut i början av 2017 – ha långa förhand-

lingsrundor kvar före ett undertecknande. Europeiska och amerikanska ledare måste därför intensifiera arbetet med att färdigställa ett omfattande och ambitiöst avtal.

I denna rapport diskuteras TTIP utifrån de breda geopolitiska konsekvenserna av ett eventuellt avtal. Tre centrala frågeställningar ställs:

1) *Hur kan TTIP påverka möjligheterna för EU att bli en starkare och mer strategisk global aktör?*

2) *Vad är effekten för det transatlantiska samarbetet som en följd av TTIP?*

3) *Vad betyder TTIP för EU:s och USA:s förmåga att hantera Kinas och andra tillväxtländerns växande roller i den globala ekonomin?*

Sammanfattningsvis diskuteras effekterna av TTIP-avtalet för Sverige.

Vad är TTIP?

Även om idén om ett transatlantiskt frihandelsområde har funnits sedan länge introducerades TTIP ursprungligen av president Barack Obama i hans tal inför kongressen den 12 februari 2013¹. Förhandlingarna inleddes formellt mellan EU och USA vid G8-mötet i Nordirland i juni samma år. Bakgrunden till TTIP är mångfacetterad och har att göra med den globala ekonomiska maktförskjutningen

och EU:s och USA:s minskade del av världshandeln samt den WTO-ledda multilaterala Doha-rundans problem med att åstadkomma global handelsliberalisering.

Som världens största handels- och investeringspartners med uppåt 60 procent av världens samlade BNP och en tredjedel av världshandeln har EU och USA ett gemensamt intresse av att ytterligare fördjupa handelsrelationerna med varandra. Drivkraften bakom att upprätta en jättemarknad som sträcker sig från Hawaii till Östersjön är att stimulera tillväxt och skapa nya arbetstillfällen på båda sidorna av Atlanten – något som är speciellt viktigt i efterdyningarna av den globala finansiella krisen och år av ekonomiska åtstramningar, trög tillväxt och rekordhög arbetslöshet, speciellt i Europa.

Förutom att stimulera ökad handel av varor och tjänster skulle TTIP skapa smidigare kapitalflöden över Atlanten till förmån för både investerare och entreprenörer samt bidra till att harmonisera viktiga regler och standarder. Vare sig befintliga tullar ska avskaffas eller minskas fokuserar TTIP på icke-tariffära handelshinder som tekniska regler, immaterialrätt, handelsprocedurer och offentlig upphandling. Om parterna lyckas enas skulle det innebära ett avtal bortom ramen för traditionella frihandelsavtal.

De ekonomiska beräkningarna av TTIP:s förväntade effekter varierar.

¹ Vita Huset "Remarks by the President in the State of the Union Address", 12 februari 2013, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/02/12/remarks-president-state-union-address>

Enligt en ofta citerad rapport skulle TTIP årligen generera en ökad tillväxt inom EU-området med uppåt €119 miljarder eller motsvarande 0,5 procent av BNP.² Det ska dock påpekas att beräkningarna i den studien har kritiserats av somliga för att vara alltför optimistiska.³ Däremot tas i de flesta studierna om TTIP varken hänsyn till ökad handel inom service-sektorn eller effekterna av ökade investeringsflöden över Atlanten. Vidare får man ta i beaktande att effekterna av TTIP givetvis skulle variera mellan olika EU-medlemsländer liksom mellan olika industrier. En sak är dock säker, de fulla effekterna av TTIP skulle inte bli tydliga förrän flera år efter det att avtalet trätt i kraft.

Ända sedan förhandlingarna inleds på allvar i mitten av 2013 har dussintals förhandlingsrundor ägt rum på båda sidor av Atlanten. Under dessa har EU:s och USA:s förhandlare lyckats göra framsteg i ett antal frågor, samtidigt som andra frågor (till exempel offentlig upphandling, energi

och finansiella tjänster) har visat sig vara knivigare. I periferin av dessa förhandlingsrundor har även offentliga samråd och möten med NGO:s och andra intressegrupper hållits.

Samtidigt som förhandlingarna fortskrider har debatten kring TTIP vuxit. Speciellt i Europa har TTIP kommit att bli en symbolladdad fråga, framför allt för olika antiglobaliseringsgrupper, miljö- och andra gräsrotsrörelser. Kritiken som framförs mot TTIP har handlat om standarder avseende miljö-, hälso- och djurskydd som kritikerna menar riskerar att sänkas. Kritik har också riktats mot förslaget att inrätta en särskild skiljedomstol för att lösa handelstvister (så kallade ISDS-regler). Kritikerna menar att en sådan tvistlösningsmekanism skulle ge storföretag möjlighet att stämma stater och därmed sätta miljöregler och mänskliga rättigheter ur spel.

I ett svar på denna kritik har EU:s handelskommissionär Cecilia Malmström nyligen lagt fram ett nytt förslag

rörande ISDS.⁴ Det återstår dock att se ifall förslaget är tillräckligt nyanserat för att bemöta kritikerna samt huruvida de amerikanska förhandlarna kommer att gå med på detsamma. Kritiker har också anklagat TTIP-förhandlingarna för bristande insyn. Däremot ska det påpekas att handelsavtal normalt inte förhandlas med full öppenhet gentemot allmänheten men att försök att öka transparensen kring förhandlingarna har gjorts.⁵

TTIP: s geopolitiska effekter i Europa

TTIP och det europeiska projektets framtid

I Europa i dag pågår en rad olika kriser. Den växande politiska populismen och euroskepticismen är ett hot mot hela EU-projektet – vilket i sin tur sannolikt har att göra med bristen på ekonomiska möjligheter. Den tröga tillväxten och höga arbetslösheten efter den globala finansiella krisen och eurokrisen har troligen varit

² Francois, Joseph et al. "Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment An Economic Assessment", Centre for Economic Policy Research, London, mars 2013, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf.

³ Se till exempel Capaldo, Jeronim "The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and Instability", GDAE Working Paper 14, Tufts University, 3 oktober 2014, http://ase.tufts.edu/gdae/policy_research/ttip_simulations.html

⁴ "Malmström pitches new TTIP court", Politico Europe, 16 september 2015, <http://www.politico.eu/article/commission-pitches-new-ttip-court-investor-malmstrom/>

⁵ "Malmström tries a new tack on TTIP", Politico Europe, 14 oktober 2015, <http://www.politico.eu/article/malmstrom-tries-a-new-tack-on-ttip/>

bidragande faktorer till att öka klyftan mellan politiker och medborgare till förmån för diverse olika populistiska partier.⁶ Situationen är speciellt akut i vissa syd- och östeuropeiska länder, som Grekland och Ungern, även om höger- och vänsterpopulistiska partier numera återfinns i nästan alla EU-länder. Genom att främja tillväxt och skapandet av jobbomöjligheter (utan att dra på sig nya skulder och lån) skulle TTIP således kunna bidra till att minska populistiska krafters attraktionskraft och förstärka medborgarnas syn på staten och EU.

Under de senaste åren har tilliten till EU sjunkit bland medborgare runt om i Europa. 2014 års Europaparlamentsvalsresultat illustrerar detta tydligt. Euroskeptiska partier återfinns sedan dess i de flesta EU-länder, antingen som del i en regeringskoalition eller i opposition. Även om den senaste Eurobarometerundersökningen, från maj 2015, visar att den positiva synen på EU har ökat något, till 40 procent i genomsnitt⁷ (för övrigt högre än för både nationella parlament och

regeringar), är denna siffra fortfarande betydligt lägre än före eurokrisen. I länder som drabbats hårdast av eurokrisen (som Grekland och Cypern) är motsvarande siffra betydligt lägre.⁸ TTIP skulle kunna främja sammanhållningen inom euroområdet genom att generera ekonomiska möjligheter, inklusive de drabbade länderna.⁹ TTIP skulle också kunna påverka Storbritanniens planerade folkomröstning, om landets fortsatta EU-medlemskap, genom att demonstrera att EU står för liberalism och öppenhet gentemot omvärlden – något som förespråkarna för ett uttåg, "Brexit", brukar anklaga EU för att inte göra.

De politiska effekterna av TTIP lär emellertid inte bli ensidiga. Tvärtom, protester skallar på de många välbesökta antidemonstrationer som hållits i europeiska städer, vilket visar att TTIP i dag är en polariserad fråga i den europeiska debatten. I sammanhanget är det viktigt att notera att den breda allmänna opinionen är nyanterad i frågan. I en studie från 2014 framkom exempelvis att 55 procent av

Genom att främja tillväxt och skapandet av jobbomöjligheter skulle TTIP kunna bidra till att minska populistiska krafters attraktionskraft och förstärka medborgarnas syn på staten och EU.

tillfrågade tyskar (jämfört med 53 procent av amerikanerna) tyckte att TTIP var en bra idé. I flera av de nordiska länderna är stödet ännu högre.¹⁰ Positivt stöd från EU-medborgare innebär dock inte att målet, ett färdigt TTIP-avtal före slutet av 2016, är någon självklarhet. Även om ett slutligt avtal ändå undertecknas kommer EU:s ledare troligtvis behöva göra ännu mer för att övertyga sina medborgare om vikten av TTIP. Påpekas kan att om TTIP kortsiktigt skulle visa sig vara en politisk belastning i Europa, skulle kritiken mot TTIP kunna tonas ned ifall de ekonomiska förtjänsterna tydliggörs – så att, i förlängningen, kritikernas värsta varningar kunde visa sig vara överdrivna.

⁶ Det finns dock forskning som visar på att icke-ekonomiska faktorer också förklarar ökningen av högerpopulism, till exempel Lochocki, Timo "The Unstoppable Far Right?", Europe Policy Paper 4, 2014, German Marshall Fund; <http://www.gmfus.org/publications/unstoppable-far-right>

⁷ Eurostat "Unemployment statistics", http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics

⁸ Europeiska kommissionen "Standard Eurobarometer 83 Spring 2015", juli 2015, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_first_en.pdf

⁹ Grekland förväntas se en ökning av sin BNP med 0,37 procent om ett resultat av TTIP. Felbermayr, Gabriel et al. "Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) Who benefits from a free trade deal?", Bertelsmann Stiftung, 2014.

¹⁰ Svenskt Näringsliv, "Views on free trade and TTIP in the Nordic Countries", http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/frihandel/views-on-free-trade-and-ttip-in-the-nordic-countriespdf_630335.html/BINARY/Views%20on%20free%20trade%20and%20TTIP%20in%20the%20Nordic%20Countries.pdf

Genom att erbjuda de närliggande länderna att ansluta sig till TTIP när avtalet är färdigt skulle EU kunna stärka den regionala stabiliteten och erbjuda ett alternativ till EU-medlemskap.

Slutligen har TTIP potential att utgöra en motvikt mot ökad populism och ryskt inflytande, speciellt i länder i centrala och östra Europa. Ungerns premiärminister Viktor Orban har exempelvis förespråkade införandet av "illiberal demokrati" eftersom man ser den västerländska modellen som ett misslyckande.¹¹ TTIP skulle också kunna bidra med att cementera västerländska värderingar i regionen i en tid när attraktionskraften för den auktoritära så kallade Putinmodellen verkar vara på uppgång på vissa håll. För väst är den svaga ryska ekonomin en möjlighet att presentera en kraftfull kontrast mot den korrupta och olje-baserade ryska ekonomiska modellen

i form av TTIP.¹² Mot bakgrund av detta är det inte underligt att Putin ser TTIP som ett hot mot ryska intressen.¹³ Det har till och med spekulerats om huruvida rysk finansiering har stått bakom anti-TTIP-rörelserna runt om i Europa, även om det är svårt att belägga. Ett misslyckande med TTIP-förhandlingarna skulle av Putin kunna tolkas som en seger och är därför en orsak att ytterligare sätta press på Europa.¹⁴

TTIP och EU:s grannskapspolitik

Även om endast de nuvarande EU-medlemmarna ingår i TTIP-förhandlingarna skulle ett eventuellt avtal med USA ha både direkta och indirekta effekter bortom EU:s gränser. I dagsläget skulle vissa icke-EU-länder, som Turkiet, sannolikt förlora på TTIP på grund av de förändrade handelsmönstren som avtalet skulle

ge upphov till.¹⁵ Ifall icke-EU-länder i närområdet småningom kunde få tillträde till TTIP och därmed få bättre tillgång till den transatlantiska marknaden i dess helhet skulle TTIP kunna generera positiva ekonomiska resultat även för dem. Genom att erbjuda de närliggande länderna att ansluta sig till TTIP när avtalet är färdigt skulle EU kunna stärka den regionala stabiliteten och erbjuda ett alternativ till EU-medlemskap. Det är speciellt viktigt för ett land som Turkiet där ett EU-medlemskap inte finns på agendan inom en överskådlig framtid. Det är heller ingen hemlighet att Ankara har tryckt på hårt för att få ansluta sig till TTIP. Genom TTIP skulle EU också ha möjlighet att utöva mer inflytande och sprida sina värderingar i närområdet, till exempel i länder som Georgien, Moldavien och

¹¹ Simon, Zoltan "Orban Says He Seeks to End Liberal Democracy in Hungary", Bloomberg News, 28 juli 2014, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-07-28/orban-says-he-seeks-to-end-liberal-democracy-in-hungary>

¹² Novák, Tamás "TTIP's Implications for the Global Economic Integration of Central and Eastern Europe", kapitel i Dan Hamilton "The Geopolitics of TTIP", http://transatlanticrelations.org/sites/default/files/TTIP_chapter6.pdf

¹³ Stavridis, James "Vladimir Putin Hates the TTIP", Foreign Policy, 19 november 2014, <http://foreignpolicy.com/2014/11/19/vladimir-putin-hates-the-ttip/>

¹⁴ Bildt, Carl och Javier, Solana "A Comeback Strategy for Europe", Project Syndicate, 6 januari 2015.

¹⁵ Felbermayr, Gabriel et al. "Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) Who benefits from a free trade deal?", Bertelsmann Stiftung, 2014.

^{US} "Japan and 10 countries strike Pacific trade deal", Financial Times, 5 oktober 2015.

TTIP skulle göra det betydligt enklare att exportera olja och gas från USA till EU genom att kringgå de besvärliga amerikanska lagstiftningarna om restriktioner mot export till ett land som USA saknar ett frihandelsavtal med.

Ukraina.¹⁶ I en tid när EU:s ”normativa makt” alltmer ifrågasätts, dess egen ekonomiska modell inte fungerar, utvidgningsinstrumentet ligger på is och instabiliteten på de södra och östra flankerna ökar, skulle en ökad attraktionskraft för EU vara en positiv utveckling eftersom det skulle stärka EU:s ”magnetiska dragningskraft” i regionen. Det är således viktigt att TTIP inte ses som en exklusiv västerländsk

klubb som utesluter andra länder utan som en plattform andra länder småningom kan äntra.¹⁷

TTIP och energisäkerhet

Europas beroende av rysk olja och gas är ett välkänt problem. Det har aktualiserats i och med Ukrainakrisen och därmed västs försämrade förhållande till Ryssland. I en tid när den ryska utrikespolitiken i Europa är alltmer aggressiv väcker nödvändigheten av rysk energi frågor om hur Moskva kan omsätta det i politiskt och ekonomiskt inflytande. Ryssland är fortfarande den enskilt största exportören av energi till Europa. Runt 30 procent av den europeiska gaskonsumtionen och 35 procent av oljekonsumtionen tillgodoses av Ryssland. I flera central- och

östeuropeiska länder är de motsvarande siffrorna betydligt högre.¹⁸

Även om vissa framsteg i att minska energiberoendet har gjorts under de senaste åren, framför allt sedan gaskriserna i Ukraina 2006 och 2009, kvarstår grundproblemet. Den senaste tiden har EU tagit flera initiativ för att minska beroendet av rysk gas, bland annat genom att bygga ut energiinfrastrukturen på kontinenten. Exempelvis Litauen har byggt en egen terminal för att kunna importera LNG-gas.¹⁹ I Bryssel diskuteras bildandet av en energiunion.²⁰

¹⁶ Vi bör här erinra oss om att konflikten i Ukraina ursprungligen påbörjades efter att dåvarande presidenten Viktor Janukovitj motsatte sig ett handelsavtal med EU (”Deep and Comprehensive Free Trade Area”, DCFTA) vilket ledde till folkliga protester på Majdanstorget i Kiev. Samtidigt skulle ett frihandelsavtal med EU dock inte nödvändigtvis omöjliggöra för dessa länder att också ha parallella avtal med Ryssland eller dess Eurasian Economic Union (EEU) förutsatt att högt ställda västerländska principer inte kompromissas.

¹⁷ Ülgen, Sinan ”Locked In Or Left Out? Transatlantic Trade Beyond Brussels And Washington”, Carnegie Europe, Bryssel, juni 2014, http://carnegieendowment.org/files/locked_in_left_out_ttipp.pdf; Kirişci, Kemal ”Turkey and the Transatlantic Trade and Investment Partnership Boosting the Model Partnership with the United States”, Turkey Project Policy Paper, No.2, Brookings Institution, Washington, DC, september 2013, <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2013/09/turkey-transatlantic-trade-investment-partnership-kirisci/turkey-and-the-transatlantic-trade-and-investment-partnership.pdf>

¹⁸ Dickel, Ralf et al. ”Reducing European Dependence on Russian Gas: distinguishing natural gas security from geopolitics”, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford, oktober 2014, <http://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2014/10/NG-92.pdf>; ”How Much Europe Depends on Russian Energy”, New York Times, 2 september 2014, http://www.nytimes.com/interactive/2014/03/21/world/europe/how-much-europe-depends-on-russian-energy.html?_r=0; Eurostat ”Energy production and imports”, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Energy_production_and_imports

¹⁹ Brattberg, Erik och Oreskovic, Luka ”European LNG: political wish but economic pipedream”, Financial Times beyondbrics blog, 16 juni 2015, <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2015/06/16/european-lng-political-wish-but-economic-pipedream/>

²⁰ Crisp, James ”Leaders broadly endorse ‘Energy Union’ plans, leave details to later”, EurActiv, 20 mars 2015, <http://www.euractiv.com/sections/energy/eu-leaders-back-commissions-energy-union-plans-313093>

Vidare innebär den amerikanska energirevolutionen att det finns betydande outnyttjad potential för ökad export av nordamerikansk olja och gas till Europa. Samtidigt som inhemsk europeisk energiproduktion avtar har tillkomsten av skiffergas och möjligheten för USA att bli en nettoexportör av LNG-gas 2016 och naturgas senast 2018 redan skapat en ny dynamik för Europa. TTIP skulle göra det betydligt enklare att exportera olja och gas från USA till EU genom att kringgå de besvärliga amerikanska lagstiftningarna om restriktioner mot export till ett land som USA saknar ett frihandelsavtal med.

Däremot skulle ytterligare energiinfrastruktur behöva byggas för att kunna importera LNG-gas till Europa. Naturligtvis skulle inte en potentiell ökning av importen av LNG-gas ersätta rysk energi inom en snar framtid. Men det skulle förbättra EU:s förhandlingsposition gentemot Gazprom och bidra till att minska beroendet av rysk energi. Genom att öka konkurrensen på den europeiska energimarknaden och tvinga Gazprom att sänka sina priser kan LNG-importen också avsevärt påverka den ryska statens intäkter, vilket potentiellt skulle kunna leda till en förändring av Moskvas utrikespolitik.

På de grunderna är det kanske inte förvånande att europeiska förhandlare har drivit på för att inkludera ett särskilt energikapitel i TTIP-dokumentet, något som USA hittills verkar motsätta sig.²¹ Att inkludera energiområdet i TTIP skulle dock vara symboliskt viktigt, inte minst för att USA:s egen nationella säkerhetsstrategi tydligt talar om sitt eget ”strategiska intresse” av att stärka energisäkerheten i Europa.²²

Ett globalt och utåtriktat EU

TTIP skulle även bidra till att höja EU:s roll i omvärlden. Trots flera försök att utveckla EU:s gemensamma utrikespolitik – däribland den europeiska säkerhetsstrategin 2003, Lissabonavtalet och skapandet av den europeiska utrikestjänsten EEAS – är EU fortfarande långt ifrån att agera som en enhetlig utrikespolitisk aktör. Målsättningen med en enad EU-röst inom utrikespolitiken lyser fortfarande med sin frånvaro. Flera kriser i närområdet nyligen har visat att det är Berlin, London och Paris som alltmer

driver Europas utrikespolitik, snarare än EU-institutionerna i Bryssel.²³ Dessutom har eurokrisen bidragit till att göra Europa mera insulärt och mindre utåtriktat under de senaste åren.²⁴

Mot bakgrund av detta skulle TTIP kunna stärka EU:s förmåga att utöva inflytande i omvärlden. Som världens största handelsblock är handeln en naturlig del av EU:s globala identitet. Inom det här området är det dessutom EU, inte de enskilda medlemsländerna, som innehar förhandlingsmakten. EU har därför mycket att komma med i dessa frågor, vilket också ger Bryssel politisk slagkraft och mjuk makt i dess relationer med tillväxtländer som Kina och Indien. Med TTIP i hamn skulle EU öka sina chanser att lyckas driva genom frihandelsavtal med andra länder och regioner.²⁵

En annan potentiellt minst lika betydelsefull effekt skulle vara att öka EU:s förmåga att nyttja sina ekonomiska instrument på ett mer strategiskt sätt som en del av utrikes-

²¹ Donnan, Shawn ”Europeans urge US to push power button on trade deal”, Financial Times, 27 juli 2014; ”EU pushes for urgent energy deal in U.S. trade pact”, Reuters, 9 september, 2014, <http://www.reuters.com/article/2014/09/09/us-usa-eu-trade-idUSKBN0H428Y20140909>

²² Vita Huset, National Security Strategy, februari 2015, https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf

²³ Balfour, Rosa ”Europe’s Patchwork Foreign Policy Needs More Than a Few New Stitches”, German Marshall Fund, Washington, DC, juli 2015.

²⁴ Patrick, Stewart, M. ”A Divided and Insular EU”, Council on Foreign Relations, 11 oktober 2010, <http://www.cfr.org/eu/divided-insular-eu/p23117>

²⁵ EU har för närvarande 34 frihandelsavtal med länder i Mellanöstern och Nordafrika, Europa, Sydamerika, Asien och Afrika.

politiken.²⁶ I så fall skulle TTIP också kunna skicka en viktig signal till omvärlden – att Europa står för liberala värden som fri och öppen handel samt vill motverka protektionism och talet om ”fortet Europa”. Detta är speciellt viktigt i en tid när ”geo-ekonomi” blir allt viktigare i de utrikespolitiska relationerna.

TTIP och den transatlantiska länken

Det transatlantiska samarbetet har utsatts för flera prövningar under de senaste åren. En sådan är Obamaadministrationens strategiska ombalansering (”pivot”) vad gäller Asien, vilket gett upphov till oro i Europa över att USA skulle involvera sig mindre i vår del av världen. Dessutom har NSA-skandalen bidragit till att skada tilliten mellan Europa och USA. Emellertid innebär TTIP i en tid när Europas militära beroende av USA stiger, i och med det ökande hotet från Ryssland, en möjlighet att samtidigt komplettera det militära samarbetet med en starkare ekonomisk och politisk dimension.

Förutom att utveckla ekonomierna på båda sidor av Atlanten skulle TTIP

TTIP bör ses som en djup symbolisk handling. För Europas del skulle avtalet visa på USA:s långsiktiga intresse och vilja att investera i Europa. Samtidigt skulle parterna gemensamt sända en signal till Moskva om att Europa och USA står enade genom gemensamma värderingar och principer.

kunna stärka det viktiga transatlantiska samarbetet, vars betydelse har ökat på grund av Rysslands aggression i Ukraina. TTIP bör ses som en djup symbolisk handling. För Europas del skulle avtalet visa på USA:s långsiktiga intresse och vilja att investera i Europa. Samtidigt skulle parterna gemensamt sända en signal till Moskva om att Europa och USA står enade genom gemensamma värderingar och principer. Som ett ”levande dokument” skulle TTIP därtill kunna utgöra grunden för ytterligare integrering av den transatlantiska marknaden mellan EU och USA i framtiden.

Det är dock inte entydigt hur TTIP skulle påverka den europeiska synen på USA. USA:s anseende i Europa

har allvarligt skadats under de senaste åren genom den så kallade NSA-skandalen,²⁷ framför allt märkbart i Tyskland. Enligt den senaste Transatlantic Trends-undersökningen minskade den positiva synen på USA där från 68 procent till 58 procent mellan 2013 och 2014.²⁸ Också TTIP har under senare tid utgjort grogrund för massprotester runt om i Europa. I Berlin anordnades i oktober 2015 en demonstration mot TTIP med uppemot 250 000 deltagare.²⁹ Givet hur kontroversiellt TTIP har blivit i delar av Europa skulle således inte synen på USA nödvändigtvis förbättras av avtalet.

En kanske minst lika viktig aspekt är hur TTIP skulle påverka USA:s syn på Europa. I dagsläget ses knappast Europa som någon stark politisk aktör av Washington. Det beror till stor del

²⁷ ”Spying Fallout: German Trust in United States Plummet”, Spiegel International, 8 november 2013, <http://www.spiegel.de/international/germany/nsa-spying-fallout-majority-of-germans-mistrust-united-states-a-932492.html>; Sparding, Peter ”Germany’s Pivotal Role On the Way to TTIP”, Europe Policy Paper, German Marshall Fund, Washington, DC, november 2014.

²⁸ ”Transatlantic Trends: Key Findings 2014”, German Marshall Fund, Washington, DC, 2014, http://trends.gmfus.org/files/2012/09/Trends_2014_complete.pdf

²⁹ ”Hundreds of thousands protest in Berlin against EU-U.S. trade deal”, Reuters, 10 oktober 2015, <http://www.reuters.com/article/2015/10/10/us-trade-germany-ttip-protests-idUSKCN0S40L720151010>

²⁶ Van Ham, Peter, ”The Geopolitics of TTIP”, Clingendael Policy Brief, 23 oktober 2013, <http://www.clingendael.nl/sites/default/files/The%20Geopolitics%20of%20TTIP%20-%20Clingendael%20Policy%20Brief.pdf>

på EU:s oförmåga att finna en lösning på eurokrisen, splittringen kring migrationsfrågan, EU:s problem med att skapa en gemensam utrikespolitik samt låg ekonomisk tillväxt. TTIP skulle främja en mer positiv syn genom att signalera att Europa faktiskt är en seriös strategisk aktör som USA ytterligare borde fördjupa sitt partnerskap med.

Men TTIP:s relevans i Washington sträcker sig bortom Europa. Tillsammans med Trans-Pacific Partnership (TPP), som USA nyligen färdigförhandlat med elva länder i Stillahavsregionen, utgör TTIP en grundpelare i pågående amerikanska försök att stärka den globala världsordningen och främja ökad frihandel.³⁰ Flera officiella amerikanska strategiska dokument talar om handel som en central del av USA:s utrikespolitik. Det innebär att ett eventuellt misslyckande med TTIP samtidigt som TPP går igenom skulle kunna skada den

transatlantiska relationen och bidra till Europas minskade strategiska relevans i Washington.

Även om TTIP är ett handels- och investeringsavtal kan ett färdigt avtal ha direkta och indirekta effekter på breda utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Betänkas ska att ekonomiskt välstånd i längden är fundamentalt för militär styrka. I Europa är frågan därför speciellt akut efter att den globala finansiella krisen och eurokrisen lett till kraftiga nedskärningar i nationella försvarsbudgetar,³¹ något som gett upphov till kraftig amerikansk kritik.³² Även om utgifterna för försvaret per capita förblir konstanta efter TTIP skulle ändå de europeiska försvarsutgifterna stiga till följd av den extra BNP-tillväxt som ökad handel med USA förväntas generera.

Med tanke på den senaste tidens försämring av det europeiska säkerhetsläget efter Rysslands aggression mot Ukraina och det växande behovet av amerikanska säkerhetsgarantier på kontinenten bör symboliken av sådana

Att däremot som en del amerikanska experter omnämna TTIP som ett "ekonomiskt Nato" är missvisande eftersom EU och USA är jämbördiga på det ekonomiska planet till skillnad från det militära.

ökade europeiska försvarsinvesteringar inte underskattas. Att däremot som en del amerikanska experter omnämna TTIP som ett "ekonomiskt Nato"³³ är dock missvisande eftersom EU och USA är jämbördiga på det ekonomiska planet till skillnad från det militära.

TTIP och den framtida globala världsordningen

Den USA-ledda liberala världsordning som varit i kraft sedan efter andra världskriget står i dag inför flera utmaningar. Trots att vissa västerländska analytiker hade förutspått att tillväxtländer som Kina skulle acceptera de

³⁰ Froman, Michael, B. "The Strategic Logic of Trade: New Rules of the Road for the Global Market", *Foreign Affairs*, november/december 2014; Froman, Michael, B. "The Geopolitical Stakes of America's Trade Policy", *Foreign Policy*, 17 februari 2015, <http://foreignpolicy.com/2015/02/17/the-geopolitical-stakes-of-americas-trade-policy-tpp-ttip/>; Kerry, John "Remarks at the Atlantic Council's Conference on Trade and National Security: Renewing U.S. Leadership Through Economic Strength", Washington, DC, 23 april 2015, <http://www.state.gov/secretary/remarks/2015/04/241019.htm>

³¹ Wolf, Katherina "Defence spending 2014: the EU picture", Issue Alert No. 25, European Union Institute for Security Studies, Paris, april 2015.

³² Se till exempel "Gates rebukes European allies in farewell speech", *The Washington Post*, 10 juni 2010, https://www.washingtonpost.com/world/gates-rebukes-european-allies-in-farewell-speech/2011/06/10/AG9tKeOH_story.html

³³ Ignatius, David "A Free-Trade Agreement With Europe?", *The Washington Post*, 5 december 2012; Gray, Boyden, C. "An Economic NATO: A New Alliance for a New Global Order", issue brief, Atlantic Council, Washington, DC, februari 2013, <http://www.atlanticcouncil.org/publications/issue-briefs/an-economic-nato-a-new-alliance-for-a-new-global-order>; Tal av Natos generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen på konferensen "A New Era for EU-US Trade", tal vid Confederation of Danish Industry, Köpenhamn, 7 oktober 2013, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_103863.htm

rådande spelreglerna,³⁴ verkar verkligen vara en annan. I och med att den globala ekonomiska tyngdpunkten har förflyttats från väst till öst har det gällande internationella ekonomiska systemet samtidigt utsatts för enorm press. Flera exempel på att Brics-länderna försöker framhäva sig själva är nu tydliga, däribland upprättandet av Brics nya utvecklingsbank (NDB) och Kinas egen asiatiska infrastrukturinvesteringssbank (AIIB)³⁵.

Samtidigt har försöken att reformera internationella organisationer som IMF och Världsbanken uppnått få resultat medan globala handelsrundor har avstannat och WTO blivit alltmer irrelevant. Med ökande farhågor kring stigande protektionism, statskapitalism och den västerländska modellens minskade attraktionskraft borde vitaliseringen av det globala ekonomiska systemet ha hög prioritet för västvärlden. I den strävan skulle TTIP kunna ha en betydelsefull inverkan genom att

Eftersom TTIP:s fokus är betydligt bredare än traditionella handelsavtal har avtalet dessutom möjlighet att stärka de multilaterala handelsrundorna genom att etablera höga globala standarder för tillväxtländer att ta hänsyn till.

främja fria och öppna globala handelsflöden.

För det första skulle TTIP understödja de globala reglerna och normerna kring handel genom att EU och USA anpassar sina regelverk och standarder. TTIP skulle därigenom på sikt kunna utgöra grunden för en global standard inom handel och produktion. Med tanke på hur stor del av världsekonomin EU och USA tillsammans utgör skulle en harmonisering sätta press på Kina och andra tillväxtländer att anpassa sig i stället för att själva försöka exportera sina egna, lägre standarder till omvärlden. TTIP skulle därigenom kunna fastställa villkoren för Kinas integration i den globala ekonomin snarare än att försöka isolera landet.³⁶

Faktum är att varken USA eller EU längre har tillräckligt ekonomiskt och politiskt inflytande att själva kunna diktera villkor för Kina. Men en gemensam transatlantisk strategi i form

av TTIP kunde bli ett sätt för Washington och de europeiska huvudstäderna att utöva inflytande i Beijing.³⁷ Samtidigt är det viktigt att TTIP (och TPP) inte utmålas som ett hot mot Kina eftersom det skulle kunna öka risken för geopolitiska spänningar.³⁸

För det andra är TPP tillsammans med TTIP ett sätt att främja en ny väg av global handelsliberalisering genom att representera en ny generation av handelsförhandlingar. Trots att det är ett avsteg från de traditionella multilaterala handelsrundorna innebär det inte att TTIP är ett hot mot multilateralismen som sådan. Tvärtom skulle TTIP i stället ingjuta ny energi i de globala handelsförhandlingarna vilket var precis vad som hände med Uruguayrundan efter slutförandet av Nafta-avtalet i mitten av 1990-talet. Dessutom kan TTIP:s breda om-

³⁴ Se till exempel Ikenberry, John, G. "Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order", Princeton University Press, Princeton, 2011; Ikenberry, John, G. "The Future of the Liberal World Order", Foreign Affairs, maj/juni 2011.

³⁵ För en bra diskussion om AIIB och dess effekter på Sverige, se Katzeff Silberstein, Benjamin "Kinas nya utvecklingsbank – en utmanare av västerländska normer?", Frivärld, oktober 2015, <http://frivarld.se/nyheter/ny-rapport-kinas-nya-utvecklingsbank/>

³⁶ "A transatlantic tipping point", The Economist, 27 april 2013.

³⁷ För en bra diskussion om hur TTIP och TPP kan förväntas påverka Kina, se Subramanian, Arvind "Ideas and power in contemporary trade development" i Baru, Sanjaya och Suvi Dogra "Power Shifts and New Blocs in the Global Trading System", Routledge, New York, 2015, pp. 49–51; Tellis, Ashley, J. i Baru, Sanjaya and Suvi Dogra "Power Shifts and New Blocs in the Global Trading System", Routledge, New York, 2015.

³⁸ Kupchan, Charles, A. "The Geopolitical Implications of the Transatlantic Trade and Investment Partnership", Analysis, Transatlantic Academy, Washington, DC, juni 2014, http://www.transatlanticacademy.org/sites/default/files/publications/Kupchan_TTIPsGeopoliticalImplications_Jun14.pdf

fång bidra till att stärka de normativa grunderna i det multilaterala systemet genom att skapa nya riktmärken för multilaterala förhandlingar inom WTO. TTIP skulle bidra till att skapa globala standarder för internationella normer inom områden som mänskliga rättigheter, immaterialrätt, arbetsrätt, statligt ägda företag och miljö- och konsumentnormer.³⁹

Vissa forskare har varnat för att en ökning av antalet regionala handelsavtal innebär en urholkning (eller "balkanisering") av det rådande multilaterala systemet. Det ligger dock i både EU:s och USA:s egenintressen att upprätthålla det rådande systemet samtidigt som man försöker reformera det. Eftersom TTIP:s fokus är betydligt bredare än traditionella handelsavtal har avtalet dessutom möjlighet att stärka de multilaterala handelsrundorna genom att etablera höga globala standarder för tillväxtländer att ta hänsyn till.⁴⁰ Alternativet

till regionala handelsavtal är således inte nödvändigtvis en tillbakagång till multilateralism utan snarare ökad protektionism, rivalitet mellan EU och USA samt den lägsta gemensamma nämnaren inom global handel.⁴¹

För att lyckas skapa en global "modell" för fortsatt handelsliberalisering är det av stor vikt att TTIP inte enbart uppfattas som en exklusiv klubb för EU och USA utan att det också är angeläget att andra länder småningom får möjlighet att ansluta sig till avtalet. Trots att TTIP förhandlas av Washington och Bryssel är det av central betydelse att beakta hur avtalets innehåll skulle påverka icke-EU-länder. I dagsläget har sådana länder ingen möjlighet att konsulteras eller bidra till förhandlingarna, trots att de sannolikt kommer att påverkas av ett eventuellt framtida TTIP-avtal. Målet borde därför vara ett åskådligt och offentligt TTIP-dokument. Precis som med TPP där kvalificerade APEC-medlemmar kan ansöka om att ansluta sig borde grannländer till EU, som exempelvis Turkiet, Georgien och Ukraina, ha möjlighet att ansluta sig till avtalet när förhandlingarna mellan EU och USA väl är avslarade. Genom att tillåta anslutningar av

icke-EU-länder skulle inte bara det transatlantiska frihandelsområdet öka i storlek utan västs förmåga att sprida sina normer i de länderna skulle också förbättras.

Slutligen kan sägas att TTIP är ett sätt för väst att stärka sin attraktionskraft i omvärlden i tider då den västerländska modellen alltmer ifrågasätts. I efterdyningarna av den globala finanskrisen har statskapitalismen blivit en alltmer attraktiv modell för att generera ekonomisk framgång i utvecklingsländerna.⁴² TTIP kan i den belysningen ses som ett uttryck för västerländska värderingar i en alltmer multipolär värld.

TTIP: Vad betyder det för Sverige?

För Sverige är TTIP en viktig fråga. Som ett litet och i hög grad exportberoende land i Europa är Sverige helt avhängigt en öppen och fri världshandel. I dag utgör USA Sveriges fjärde största enskilda exportmarknad. Samtidigt som eurokrisen slog hårt mot svensk handel inom EU ökade exporten till USA med 31 procent mellan 2009 och 2010. Enligt beräkningar från Kommerskollegium skulle TTIP på sikt kunna innebära

³⁹ Hamilton, Daniel, S., Summary chapter: "TTIP's Geostrategic Implications",

⁴⁰ För en bra diskussion om regionaliseringen av global handel, se Lamy, Pascal "Is trade multilateralism being threatened by regionalism?" i Baru, Sanjaya och Suvi, Dogra "Power Shifts and New Blocs in the Global Trading System", Routledge, New York, 2015; "Mega-regional Trade Agreements Game-Changers or Costly Distractions for the World Trading System?", World Economic Forum, juli 2014, http://www3.weforum.org/docs/GAC/2014/WEF_GAC_TradeFDI_MegaRegionalTradeAgreements_Report_2014.pdf

⁴¹ Hamilton, Daniel, S. "The Transatlantic Pivot", *Current History*, 113:761.

⁴² Kupchan, Charles A. "No One's World: The West, the Rising Rest, and the Coming Global Turn", Oxford University Press, Oxford, 2012.

Ända sedan TTIP började förhandlas har Sverige varit starkt pådrivande i processen. Att fortsätta spela en ledande roll i TTIP-frågan ligger i Sveriges intresse, framför allt eftersom den europeiska debatten har blivit alltmer polariserad och ett avtal mellan EU och USA riskerar att dröja flera år.

en ökning av svensk export till USA uppmot 17 procent – motsvarande en BNP-ökning med 0,2 procentenheter.⁴³

⁴³ "Potential Effects from an EU-US Free Trade Agreement – Sweden in Focus", Kommerskollegium, november 2012, <http://www.kommers.se/Documents/dokumentarkiv/publikationer/2012/rapporter/Potential-effects-from-an-EU-US%20-free-trade-agreement.pdf>

De svenska industrier som har mest att tjäna på ett frihandelsavtal med USA är de som i nuläget dras med höga handelsbarriärer (som livsmedels- och fordonsindustrin). Andra vinnare anses försäkrings- och finansindustrin kunna bli. Även andra branscher kan komma att gynnas, om än i mindre utsträckning. Små och medelstora företag (så kallade SME:s) förväntas även gynnas genom tillgången till den enorma amerikanska marknaden.

Ända sedan TTIP började förhandlas har Sverige varit starkt pådrivande i processen. Att fortsätta spela en ledande roll i TTIP-frågan ligger i

Sveriges intresse, framför allt eftersom den europeiska debatten har blivit alltmer polariserad och ett avtal mellan EU och USA riskerar att dröja flera år. Sverige har i sammanhanget en viktig röst att bidra med. Till skillnad från i Tyskland och i vissa andra EU-länder har TTIP inte varit utsatt för lika stark kritik på den svenska hemmaplanen. Svenska fackförbund har dessutom generellt intagit en positiv inställning till avtalet. Därför borde det finnas stor potential för svenska aktörer att än mer aktivt bidra till den europeiska TTIP-debatten.

FÖRFATTAREN:

Erik Brattberg leder programområdet näringsliv och handel på Frivärld. Han delar sin tid mellan Stockholm och Washington DC där han är verksam som Senior Fellow vid McCain Institute for International Leadership. Erik har gedigen bakgrund inom utrikes- och säkerhetspolitisk analys och opinionsbildning, inklusive erfarenhet från Atlantic Council, German Marshall Fund (GMF), Center for Transatlantic Relations, European Policy Centre och Utrikespolitiska Institutet (UI). Hans artiklar har publicerats i bl.a. Washington Post, Foreign Policy, Dagens Industri och Svenska Dagbladet. Erik kommenterar ofta i både svensk och internationell media. Han innehar en masterexamen i internationella relationer från Georgetown University där han var Fulbright-stipendiat samt en pol. mag. i statsvetenskap från Uppsala universitet.

KÄLLFÖRTECKNING

- Balfour, Rosa "Europe's Patchwork Foreign Policy Needs More Than a Few New Stitches", German Marshall Fund, Washington, DC, juli 2015.
- Bildt, Carl och Javier, Solana "A Comeback Strategy for Europe", Project Syndicate, 6 januari 2015.
- Brattberg, Erik och Oreskovic, Luka "European LNG: political wish but economic pipedream", Financial Times beyondbrics blog, 16 juni 2015, <http://blogs.ft.com/beyond-brics/2015/06/16/european-lng-political-wish-but-economic-pipedream/>
- Capaldo, Jeronim "The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and Instability", GDAE Working Paper 14, Tufts University, 3 oktober 2014, http://ase.tufts.edu/gdae/policy_research/ttip_simulations.html
- Crisp, James "Leaders broadly endorse 'Energy Union' plans, leave details to later", EurActiv, 20 mars 2015, <http://www.euractiv.com/sections/energy/eu-leaders-back-commissions-energy-union-plans-313093>
- Dickel, Ralf et al. "Reducing European Dependence on Russian Gas: distinguishing natural gas security from geopolitics", The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford, oktober 2014, <http://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2014/10/NG-92.pdf>
- Donnan, Shawn, "Europeans urge US to push power button on trade deal", Financial Times, 27 juli 2014.
- Europeiska kommissionen "Member States endorse EU-US trade and investment negotiations", 14 juni 2013, <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=918>
- Europeiska kommissionen "Standard Eurobarometer 83 Spring 2015", juli 2015, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb83/eb83_first_en.pdf
- Eurostat "Energy production and imports", http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Energy_production_and_imports
- Eurostat "Unemployment statistics", http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics
- Felbermayr, Gabriel et al. "Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) Who benefits from a free trade deal?", Bertelsmann Stiftung, 2014.
- Financial Times "US, Japan and 10 countries strike Pacific trade deal", Financial Times, 5 oktober 2015.
- Francois, Joseph et al. "Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment An Economic Assessment", Centre for Economic Policy Research, London, mars 2013, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf
- Froman, Michael, B. "The Strategic Logic of Trade: New Rules of the Road for the Global Market", Foreign Affairs, november/december 2014.
- Froman, Michael, B. "The Geopolitical Stakes of America's Trade Policy", Foreign Policy, 17 februari 2015, <http://foreignpolicy.com/2015/02/17/the-geopolitical-stakes-of-americas-trade-policy-tpp-ttip/>
- German Marshall Fund "Transatlantic Trends: Key Findings 2014", German Marshall Fund, Washington, DC, 2014, http://trends.gmfus.org/files/2012/09/Trends_2014_complete.pdf
- Gray, Boyden, C. "An Economic NATO: A New Alliance for a New Global Order", issue brief, Atlantic Council, Washington, DC, februari 2013, <http://www.atlanticcouncil.org/publications/issue-briefs/an-economic-nato-a-new-alliance-for-a-new-global-order>
- Hamilton, Daniel, S., Summary chapter: "TTIP's Geostrategic Implications", The Geopolitics of TTIP, Center for Transatlantic Relations, Washington, DC, 2014, p. Xxi.
- Hamilton, Daniel, S. "The Transatlantic Pivot", Current History, 113:761.
- Ignatius, David "A Free-Trade Agreement With Europe?", The Washington Post, 5 december 2012.
- Ikenberry, John, G. "Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order", Princeton University Press, Princeton, 2011.
- Ikenberry, John, G. "The Future of the Liberal World Order", Foreign Affairs, maj/juni 2011.
- Katzeff Silberstein, Benjamin "Kinas nya utvecklingsbank – en utmanare av västerländska normer?", Frivärld, oktober 2015, <http://frivarld.se/nyheter/ny-rapport-kinas-nya-utvecklingsbank/>
- Kerry, John "Remarks at the Atlantic Council's Conference on Trade and National Security: Renewing U.S. Leadership Through Economic Strength", Washington, DC, 23 april 2015, <http://www.state.gov/secretary/remarks/2015/04/241019.htm>

- Kirişci, Kemal "Turkey and the Transatlantic Trade and Investment Partnership Boosting the Model Partnership with the United States", Turkey Project Policy Paper, No.2, Brookings Institution, Washington, DC, september 2013, <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2013/09/turkey-transatlantic-trade-investment-partnership-kirisci/turkey-and-the-transatlantic-trade-and-investment-partnership.pdf>
- Kupchan, Charles, A. "The Geopolitical Implications of the Transatlantic Trade and Investment Partnership", Analysis, Transatlantic Academy, Washington, DC, juni 2014, http://www.transatlanticacademy.org/sites/default/files/publications/Kupchan_TTIPsGeopoliticalImplications_Jun14.pdf
- Lamy, Pascal "Is trade multilateralism being threatened by regionalism?" i Baru, Sanjaya and Suvi Dogra "Power Shifts and New Blocs in the Global Trading System", Routledge, New York, 2015.
- Lochocki, Timo "The Unstoppable Far Right?", Europe Policy Paper 4, 2014, German Marshall Fund, <http://www.gmfus.org/publications/unstoppable-far-right>
- New York Times "How Much Europe Depends on Russian Energy", New York Times, 2 september 2014, http://www.nytimes.com/interactive/2014/03/21/world/europe/how-much-europe-depends-on-russian-energy.html?_r=0
- Novák, Tamás "TTIP's Implications for the Global Economic Integration of Central and Eastern Europe", kapitel i Dan Hamilton "The Geopolitics of TTIP", http://transatlanticrelations.org/sites/default/files/TTIP_chapter6.pdf
- Patrick, Stewart, M. "A Divided and Insular EU", Council on Foreign Relations, 11 oktober 2010, <http://www.cfr.org/eu/divided-insular-eu/p23117>
- Politico Europe "Malmström pitches new TTIP court", Politico Europe, 16 septembe 2015, <http://www.politico.eu/article/commission-pitches-new-ttip-court-investor-malmstrom/>
- Politico Europe "Malmström tries a new tack on TTIP", Politico Europe, 14 oktober 2015, <http://www.politico.eu/article/malmstrom-tries-a-new-tack-on-ttip/>
- "Potential Effects from an EU-US Free Trade Agreement – Sweden in Focus", Kommerskollegium, november 2012, <http://www.kommers.se/Documents/dokumentarkiv/publikationer/2012/rapporter/Potential-effects-from-an-EU-US%20-free-trade-agreement.pdf>
- Rasmussen, Anders Fogh "A New Era for EU-US Trade", tal vid Confederation of Danish Industry, Köpenhamn, 7 oktober 2013, http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_103863.htm
- Reuters "EU pushes for urgent energy deal in U.S. trade pact", Reuters, 9 september, 2014, <http://www.reuters.com/article/2014/09/09/us-usa-eu-trade-idUSKBN0H428Y20140909>
- Reuters "Hundreds of thousands protest in Berlin against EU-U.S. trade deal", Reuters, 10 oktober 2015, <http://www.reuters.com/article/2015/10/10/us-trade-germany-ttip-protests-idUSKCN0S40L720151010>
- Simon, Zoltan "Orban Says He Seeks to End Liberal Democracy in Hungary", Bloomberg News, 28 juli 2014, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2014-07-28/orban-says-he-seeks-to-end-liberal-democracy-in-hungary>
- Sparding, Peter "Germany's Pivotal Role On the Way to TTIP", Europe Policy Paper, German Marshall Fund, Washington, DC, november 2014.
- Spiegel "Spying Fallout: German Trust in United States Plummet", Spiegel International, 8 november 2013, <http://www.spiegel.de/international/germany/nsa-spying-fallout-majority-of-germans-mistrust-united-states-a-932492.html>;
- Stavridis, James "Vladimir Putin Hates the TTIP", Foreign Policy, 19 november 2014, <http://foreignpolicy.com/2014/11/19/vladimir-putin-hates-the-ttip/>
- Svenskt Näringsliv "Views on free trade and TTIP in the Nordic Countries" http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/frihandel/views-on-free-trade-and-ttip-in-the-nordic-countriespdf_630335.html/BINARY/Views%20on%20free%20trade%20and%20TTIP%20in%20the%20Nordic%20Countries.pdf
- Subramanian, Arvind "Ideas and power in contemporary trade development" i Baru, Sanjaya and Suvi Dogra "Power Shifts and New Blocs in the Global Trading System", Routledge, New York, 2015, pp. 49–51.
- Tellis, Ashley, J. i Baru, Sanjaya och Suvi Dogra "Power Shifts and New Blocs in the Global Trading System", Routledge, New York, 2015.
- The Economist "A transatlantic tipping point", The Economist, 27 april 2013.

- Ülgen, Sinan "Locked In Or Left Out? Transatlantic Trade Beyond Brussels And Washington", Carnegie Europe, Bryssel, juni 2014, http://carnegieendowment.org/files/locked_in_left_out_ttip.pdf
- Van Ham Peter, "The Geopolitics of TTIP", Clingendael Policy Brief, 23 oktober 2013, <http://www.clingendael.nl/sites/default/files/The%20Geopolitics%20of%20TTIP%20-%20Clingendael%20Policy%20Brief.pdf>
- Vita Huset "Remarks by the President in the State of the Union Address", 12 februari 2013, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/02/12/remarks-president-state-union-address>
- Vita Huset National Security Strategy, februari 2015, https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf
- Washington Post "Gates rebukes European allies in farewell speech", The Washington Post, 10 juni 2010, https://www.washingtonpost.com/world/gates-rebukes-european-allies-in-farewell-speech/2011/06/10/AG9tKeOH_story.html
- Wolf, Katherina "Defence spending 2014: the EU picture", Issue Alert No. 25, European Union Institute for Security Studies, Paris, april 2015.
- World Economic Forum "Mega-regional Trade Agreements Game-Changers or Costly Distractions for the World Trading System?", World Economic Forum, juli 2014, http://www3.weforum.org/docs/GAC/2014/WEF_GAC_TradeFDI_MegaRegionalTradeAgreements_Report_2014.pdf